ה מ א ס ף

לחדש שבט תקמ"ד

א

שירים

ליום הלדת אדוננו המלך פרידריך הגדול
ירה"

בראשון לחדש עשתי עשר שנת אלף וחמש מאות וארבעים
וארבעה ליצירה,

רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך.

* * *

שָׂא לָכֶם הַמְשׁוֹרְרִים
מַשְׁכִּימֵי קוּם, מְאַחֲרֵי שֵׁבֶת,
לְזַמֵּר רֵעָה, לְהַבּוֹת נֶבֶל.
בְּגִיל הַיַּיִן,
מִי — יִתֵּן כְּנוֹרָךְ לִי, הַמֶּלֶךְ!
מִי — יִתֵּן מֵרוּחֵךְ פְּרִידְרִיךְ!
עֲלֵי הַנַּעַר! אַזְכִּיר כַּיּוֹם שִׁמְךָ
אֲזַמֵּר וְגִבּוֹרָתֶךָ.
אָבְזֶה יְקַר כְּנוֹרָם
יִכְחֲרוּ בְּיַיִן אֵלָה,
שִׁירָתִי לָךְ מַלְכִּי!
רוּחִי לָךְ אָרוֹן! — סֶלָה.

מִי כְּפְרִידְרִיךְ בַּמְּלָכִים,
וּמִי בַנְּבוֹנִים יִתְהַלָּל כָּמוֹהוּ?
מִי בַּחֲכָמִים כְּפְרִידְרִיךְ,
וּמִי יִתְפָּאֵר בְּרוֹזְנִים כָּמוֹהוּ?

חָכְמָה מֵאָז סִגֵּר הֵיכָלָהּ,
חֹשֶׁךְ וַעֲרָפֶל כִּסּוּ הַדֶּרֶךְ
מִבּוֹא שְׁעָרֶיהָ, לַשָּׁוְא קָרָאתָ,
בְּאֵין מֵבִין קוֹלָךְ, וְגֶבֶר אַיִן
לְפִתְחוֹ דְּלָתֶיהָ, עַד שַׁקְמָתָ
מְשִׁיחַ אֵל! עַד שַׁקְמָתָ פְּרִידְרִיךְ
נָשִׂיא עַמְּךָ; פָּרוּהַ עָדָךְ
בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם, פָּיִץ עֲנָנִים,
יְטַהֵר רָקִיעַ; הֵפִיצָךְ יְמִינְךָ
עַנְנֵי לַיִל. גָּזַרְתָּ אֹמֶר,
וַתִּזְרַח שֶׁמֶשׁ; נָחִיתָ בְּעֻזְּךָ
עַם נַחֲלָתְךָ (עַם זוּ גָּאָלְתָּ
מִמּוֹסְרוֹת סֶבֶל) הָרֵאתָם דַּרְכְּךָ
מִצּוֹא הַמַּדָּע, וַתַּרְעֵם כַּצאן
תַּחַת שִׁבְטֶךָ; בִּתְבוּנוֹת כַּפֶּיךָ
עוֹד תַּנְחֵם — סֶלָה!

מִי בְּמַלְכֵי כְּפְרִידְרִיךְ מַלְכֵּנוּ,
וּמִי בְאַנְשֵׁי שֵׁם יִתְהַלָּל כָּמוֹהוּ?

מִי בָרוֹזִים כַּאֲדוֹנֵנוּ פְרִידְרִיךְ?
וּמִי יִתְפָּאֵר בַּגִּבּוֹרִים כָּמוֹהוּ?

גַּם בַּגִּבּוֹרִים פְרִידְרִיךְ! לָךְ שֵׁם,
גַּם בַּלּוֹחֲמִים נוֹדַע גְּדוּלָתֶךָ.
אָכֵן הַגְּדִיל מַלְכוּתֶךָ
הֵן לֹא חָפַצְתָּ —
טִירוֹת זָהָם, גְּמוּל דְּמֵי גִּבּוֹרִים
חֲלִלֵי חֶרֶב, הֵן בָּזִיתָ —
מָה הֵעִיר לַקְרָב לִבֶּךָ?
מִי הֵרִיק עַל בָּמְתֵי חֲלָלִים
דַּהֲרוֹת אַבִּירֶיךָ? — אַךְ רָשַׁע שָׂנֵאתָ
וַתִּשְׂנָא אֹהֲבָיו, אָהַבְתָּ צְדָקָה
וַתִּבְנֶה בּוֹזְיָה, נָגְדָּם חָגַרְתָּ חֶרֶב
וַתִּדְרוֹךְ קַשְׁתֶּךָ, אָז נִבְהֲלוּ עַמִּים,
עַל כֵּן רָאוּךָ: חֵיל אֶחָז
נוֹשְׁקֵי קֶשֶׁת, שָׁם הִפְלָדָה
רַבִּים חַרְבֶּךָ, וַעֲצוּמִים הֲרוּגֶיהָ.
עֲדֵי הִכִּירוּ יוֹשֶׁר לִבָּךְ,
נִשְׁבְּעוּ לַצֶּדֶק תַּחַת שִׁבְטֶךָ.
וַתִּיקַר נַפְשָׁם בְּעֵינֶיךָ הַצַּדִּיק!
וַתָּרֶף חַרְבְּךָ לְעוֹלָם — סֶלָה.

מִי בַּמְלָכִים כְּפְרִידְרִיךְ?
וּמִי בַנְּבוֹנִים יִתְהַלָּל כָּמוֹהוּ?

מִי אוֹהֵב צֶדֶק כַּפְרִידְרִיךְ ?
וּמִי יִתְפָּאֵר בַּחֲכָמִים כָּמוֹהוּ ?

מֵרוֹם כִּסְאֲךָ פְּרִידְרִיךְ !
בֵּין מִסְפָּר עַמִּים חֲסוּיֵי צִלָּךְ
מִשְׁתַּחֲוִים בְּגִיל לְהַדְרַת כְּבוֹדָךְ ,
זֶרַע יַעֲקֹב עַם דַּל רָאִיתָ ,
גַּם אֵלָיו פָּנִיתָ לִבֶּךָ ,
אַף עַל זֶה פָּקַחְתָּ עֵינֶיךָ ,
וַתִּרְאֵהוּ בְּזוּי עַם , נִמְאַס בַּלְאֻמִּים
לָעַיִן כָּל רוֹאָיו , אָז קָרָאתָ בַּגּוֹיִם
וַתִּצַּו עֲלֵיהֶם (כְּסַפֵּר אֶל — חוֹק ,
הִשְׁמַעְתָּ פְּקוּדֶיךָ) "הֵן אָב אֶחָד
"אֲבִי כֻלָּנוּ , וּמִי זֶה חִלֵּל
"בְּרִית אָבוֹת ? הֵן אֵל אֶחָד
"הֲלֹא בְרָאנוּ , וּמִי זֶה הִמְרֶה
"בְּעֲצַת יוֹצְרֵנוּ ? — אָז קָמוּ
מֵעָפָר אַחַי, וַתָּרִים מֵאַשְׁפּוֹת
עַם אֶבְיוֹן , עֲדֵי דוֹר דוֹרִים
יַזְכִּירוּ שִׁמְךָ , וּבְהֵעִיר כְּנוֹרָם
לָךְ יְזַמְּרוּ נֶצַח — סֶלָה

מִי בָרוֹזִים כְּפְרִידְרִיךְ מַלְכֵּנוּ ,
וּמִי בְאַנְשֵׁי שֵׁם יִתְהַלָּל כָּמוֹהוּ ?

מִי אֹהֵב צֶדֶק כְּפִרִידְרִיךְ מוֹשִׁיעֵנוּ ,
וּמִי בַּנְּבוֹנִים יִתְפָּאֵר כָּמוֹהוּ ?

* * *

מיוסד על הפרס ז"ל יש הס למקרח ומס לאסורת ומי יחשוף לומר כן ? וגם להכיד רחם בנד קבלתם ז"ל חלילה , וכן על חסר חמרו חמון בדנוג חמון מוכנע ויש בתורה נגלה ונסתר .

הֵן קָצְרָה מִדַּת קֶשֶׁת אֲמָתַיִם ,
חֲצִים בּוֹ בּוֹנְנוּ עַד רָחוֹק יַעֲבִרוּ ;
כֵּן קְצָרוּ הַנְּבִיאִים נִיב הַשְּׂפָתַיִם ,
רַעְיוֹנִים בָּם בּוֹנְנוּ רַבּוֹת יַכְבִּירוּ .

מיוסד ע"פ מאמרם ז"ל הפי בדקת דמיה כיון דדוח רוח . כן הדבר מחסר המלותם לעשות מעשה פרח סוסן יעשה פרס למטה ופרי למעלה , ככל עמי הארץ לפס ולתהלה , בי גס לפוננו ניתנו , מי ידון לנו ?

הֵן אַף אִם שֶׁטֶף פְּלֶג פּוֹשֵׁר מָיִם ,
יַכְשָׁה יַעֲבִרוּ חוּצָרת יַאֲדִירוּ ;
כֵּן כָּל מַחֲלִיקֵי לָשׁוֹן רַחֲבַת יָדַיִם
מֵהַמְעַט אַתָּנוּ כֻּלָּם יַקְדִּירוּ .

מוסר השכל לנעלי הסירים , מלשוח קול כקול הסיר תחת הסירים .

הֵן כָּל מֵטִיב נַגֵּן יַצְהִיל אָזְנַיִם ,
אַךְ טוֹבִים דברי שִׁיר לִבּוֹרת יָעִירוּ ;

בֵּן יוֹחָקוּ לָעַד בִּלְתִּי שָׁמָיִם ,
קוֹרְאִים כֻּלָּם יְהַרְוָעֵנוּ אַף יָשִׁירוּ .

כ"ק יוואלף מרעסוויא .

ב

מכתבים

האגרת הזאת שלוחה אליכו עם תשובה על תפסוק וכתכם אל מוסד אויל .

בחורי חמד למודי שבל !

הקונטרוס המתפסק אשר הוצאתם לאור , הגיע לידי , רחיתי ותשמח ! — מה מאוד נכספה ונם כלתה נפשי , שיתאמצו בני עמינו , ויסתדלו בתיקון בשנצבו בדקדוקה , ומשפטי מליצותיה ושיריה , להקימה מעפר , להחיות זכרונה , ולהשיבה על כנה ועל מסבטה , לתת לה תואר והדר , כאשר היתה מתו . גם בעניני המדע , המידות והמוסר , לא היה דורש ומבקש (על זה דוה לבי ! —) והייכו כאשר תועה , אשר אין לו רעה ! ואם בכל לשונות הארץ המנדעות לו שחיכן נודעות כ"ת ליחידים חוכמי תכמה ודורשיה , מ"מ רבו כמו רבו המסתדלים בתיקונם ובשלימותם , יחקרו בעומק משפטי הלשון , ומעלים פניניה ומרגליות המדעות , מדוע ינרע לשוניכו בתהיה נרדמת בירכותיה , מונחת בקרן זוית שכולה וגלמודה מדורש ומבקש ? מי עור ולא יראה תפארתה יגה כפליס ?

עתה בחשר קמתם לתוכני תכמה , תפצתם להחזיר העטרה ליושנה לרנות למודיה ולתוכן מליצותיה , וי עז לכ ולא יעזור ידו עמכם , אם תכנו ה" דעה ובינה , לאמר : חזק ונתחזק ונתכנה ותכונן עמודי תכמת לשוניכו ! לא כן תהכי עמדי ! הכה קרכותיכם תפצתי , ואחי תתנהלה לעטי , לרגל שכלי אשר נם בקרבי תחי כל , ולרגל הנלדים . —

עוד תשחרכם, שתשיחו עין על־הספרים, ושתרי מכתבים תשר תמני שולח ותשר תשלח עוד, להביאם בכור הבחינה, ומזרף השכל, להסיר פדילים, הנו כנים ויצא כלי חפז • כי הצניעות לא יחלט מכמה טעמים, ה") עודני בער במלינה, ונעשר בתבונות ב") טרדות ועסקים ימבעוני מחקור בעצמי לחבר שורש כל רעיון אם זך ואם יפר פעלו, ומה שמן דבר במצא בו, יג") אין אדם רואה חוב לעצמו מלתקן את עותתו • כי לא התגדל בלתי, ולא להנחיל יקר וכבוד כותבי בהוציא מעשי לאור, רק לתועלת צעירים לימים, וידעתי כי בעדרתי הסלמות, ומעטי מליצים מסרונות, כי גם החכם ברחשיתו לא ידע, ותחריתו ישגא מאד, ואם בעלי קטני חומות בירכתים הרדמו, יחבטו פניהם בטמון ויתחבאו, מעולם לא היה יוצא סוס חכמה. הכווכה הזאת נגדי שמתי, מ"מ הירחה לפתח לכי רובן, כן לתהיה לבוז, הלא מלבד זאת, לפילו החכם שבחכמים לא ימלט, מלעג השלכנים, יהנו המתלוצצים ולך לכי? — ע"כ לחת שלחתי חותי לחבקש, דרשו היטב, ומאוד מאוד היו זהירים לחקור לחרי דברי, וטוב שלא ידפסו מסיודפסו בחסרונות ולבדק תחשב לכם• בוחת לכי כטוח, ויהי שלום בחילכם ממכי ידידכם, מכיף רמש מירחת כבוד • • • • ותחת מעשה ידי תציבו לבד סימן •

ש • • • ם • •

ת ש ו ב ה •

הפסוק הזה בחמת מתוס הוא ומלת **עבס** לא ביחרו כל המפרשים, זה חומר וזה בבה חומר בבה, ואע"פ שחלו יחלו דברי חלהים חיים, והתורה כדרשת בל" פניה כעט דרש רמז וסוד, ממ" אין מקרא יוצא מדי פשוטו, והדרשה תדרש בפני עלמה, ר"שי יורה דיעה במלת עבס, זה לחם של כמש, דבריו לקוחים מהמדרש *) הדל"ב ואלו יחייך מפלימים, שהעבס הם מכללי ברול, ור" מנחם המחירי יחיר נתיב הנחתו על הכלל שהוסס ברגלי המנחפת, גם הוא חומך ולא חור • ת"ב מכל המפרשים שנברתי, אין גם אחד שיכחר הפסוק על פשוטו הראוי, חף כי על הדרש דבריהם חמת, וכוונתם רצויה, אין בהם כפתל ועקש • אחרי כן אמרתי אלכה כח ואראה את פירושי החכמים המוקדים מה הם אומרים? — ונשתוממתי על הגורלה, כי ישתבשו המלות, ויחליפו הקריאה והנקודה

---

*) מדרש רבה ויקרא פ"י"ו הובא שם דרש נחמד ומוסר נעים •

והנקודה להסתייע אל כוונתם והעתיקו הפסוק כזה *)
שבעלל פאלגט ער זיהר ווית זיין לקם צור שלחכט בעפיהרט ווית
זיין הירס זיכם נאהן ניפפט ווית זיהם דער פויל דם הערן צרייסט
ומי שים לו מוח בקדקדו , ירחה הסתירה מבוהרת , רחמון
שלין המשל דומה למשל , ומנית ליפות יתנו עדיהם וינדקו
שבומם וחלוף הקריחה היל תחת חויל , ושליחי לח הושילו
בתקנתם , כי מ"מ לח ידעתי ביחור מלת עכם ; ותם בעיניהם
יתכנו דרכיהם , לח לנו בני ישרחל יתכן , כחשר העיר כבר
החכם ר" משה דעסויח בהקדמתו לספר נתיבות השלום .
כעזרתי בפירש ה"רדק בם" ישעיה על תפארת העכסים שכתב,
היח עדי מפעמונים המקשקשים ומשמיע קול . ובהיות שעקר
הנחת הסם על הקשקוש העתקתיהו חל הכנתי בעבור הדמיון
שבין שני העניינים , כי מלחתי בספרי הקדמונים מנהג ישן ,
שהחוילים חשר היו בחלרות מולכים להשתעשע במהתלותם היו
נושחים ונבעות מלחה פעמונים **) . וחפשר ח"כ שבין שלמה
על המנהג הזה ונשח חת מזבו עליו , וביחור הכתובים כך
הוח : והנתו ברוב לקחה וכו' „ויט לבהרן פערשוועכדרשן ליבקלחזן ,
„נחבם זיח לבהן חיין , ויט לבהרן הייבלערשין ליפפען
„ פרפיהרטע זיח לבהן , ער פחלנטי לבהר שבעלל ווית זיין
„ לבכם צור שלחכטבחבק בעפירט , ווית זיין נחרר נוס שבעלן
„ שמוק זייבר ניבטיגונב . דחן שמעטערט דער פפייל (דער
„ לבייפר זוכט רחכי דעם מחננעם) זיין היבבערשטעם ,
„ זח ווית זיין פחגל צור שליבנע לבילם , חובוויפעבד דחם עם
„ לבהם דחם לעבן נילט " — מפני שכל מבני שלמה מן הקנה
חל הקנה, והמשל ברין שיהיה דומה למשל, כחקור עתה לחבני
ההדמות בשניהם . הנער חשר לבו בוער משלהבת התשוקה
לחשר הוח בשנעון ובעורון יהבל לבו , ולבו כל עמו, בוז יבוז
לת כל הון ביתו עד ימלח חפלו , לחמנם לם מתחלתו
יחשוב להתעגב ולהתעלם בהחביה , הלח בחחריתו יכחס ,
וסופו מרה כלענה , ויתחרט על הולכות מעשהו תוהה על
פורון חילו וקניגו בשניל מכחפת חשר לח חובבת חותו
מחהבת לחמת , כ"ח מחהבת ממונו , ומ"כש במקום ירחה
מקנחת הבעל בם רעהו וחלחלה בכל מתניו , בן יבוח והכהו
פלע

*) Moldenhauer, Döderlein.

**) מדי דברי זכור לזכור שקריתי ג"כ בם" משל הקדמוני
הובח שם החויל בפ" רחמון .

פגע וחכורה , ע"כ לולא יתבונן הנער בשכלו מקרירת רוחו בטרם המניית ורתיחת התאוה והחשק עליו הומים , לז בוודאי לא יבוא לידי תקלה • הלא יש בנמשל נ" עניינים , דהייגו שמחת התענוג ברחשונה ' וכעס ומכאובים יונאי ירך החרטה והבחמה באחרונה , והשליטי תוחלת נכונה , דהייגו שהנער כוונתו מחשבה , והמנחת מכוונת רק להנאתה ותענוג לתכלית הטוב ממנו • ע"כ המלך החכם רוצה להזהיר הנער , שיהיה לזגו מסמוע לקח המנחת לבל יפול במצודה רעה , לז במשל יפתח פיהו , כדי שירדו מוסריו מדרי בטן הנער , להיותם חרות על לוח לבו , כבעט ברזל ועופרת , ואומר הנה הנער אשר ישמע לקול המנחת , הולך לחריה פתאום , כשור שהולך בשמחה וטוב לב בכוונה למלא כריסו בליל ודשן , וכסופו הבך כוונתו לטבח יבוח , בוודאי לולא היה יודע שהולך להתכיל ולא לאכול , לא היה מתנהל לאחו • ויבליג מוזק מעלו עוד , לעשות רושם בנפש הנער , כמו החויל סיבות ללבוש העכס , כי זה למוסר לו , לבלות ערות שכלו , כי מבלעדו יוכל להיות שחכם הוא כוומר שלמה גם חויל מקריש חכם יחשב , וחולס עי" המלבוש הזה , פרשם חולתו , ואומר לכל שכלל הוא , מ"מ מתחילה יזהר ויתפוח לשפוט מעשה מעוקל , שגוי הוא לו ויחמוד ללובשו , ואחרי כן כראותו בשתו , וכלימתו יתחרט , כן אתה נער חסר לב , אם תשמע לקול מנחת , ותתפתה מחלקות לשוחה , יגבר היצר ויסתעבד הלב , ולא תעזיר כח לעמיד בפרץ , לז כמקרה השור והחויל יקרך , ונוסף עוד אם בפתע יבוא בעלה , הנה מן קנאתו יפלח לבך ועתה בלכדת במצודה רעה הפך כוונתך כליפור בפח יקושי ע"כ קבל עצה ושמוע חוסר , והשתדל בזריזותך להדיח הרעה ולקרב המועיל הנרצה לתכלית הכוונה הטובה , ותשקול כל מחשבה ומעשה במאזני שכלך , ואז לא תכשול ובכל מעשיך תצליח • *)

ס • • • ס •

תשובה

---

*) עוד כתב המחבר הלז הנהה אחת ויאור שם ההבדל בין הנרדפים כסיל ואויל וכו' אמנם לקונר העניין , והעדר הביאור כרואי , אשר יצריך עוד ספיקות , לא הדפסנוהו , והנני מבקשים נותנו להרחיב לנו הביאור בזה ונדפיסם לעת אחרת •

דברי המעתיקים •

תשובה על השאלה בכאור הכתוב ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם .

מ ש ל י ג' כ'

מ ק ר א .		ה ע ת ק ה .
כ"ג חסד ואמת אל יעזבוך , קשרם על גרגרותיך , כתבם על לוח לבך .	3	לאם וואהלווואלטן , זאלסט שרייבען דיר אין דיין הארץ , קנייפטע זיא אום דיין האלז , שרייב זיא אויפן טיפקייט דיינס הערצענס אין :
ד' ומצא חן , ושכל טוב בעיני אלהים ואדם .	4	זא וועדסט דוא גונסט ערלאנגן גוטע וואהלגעפעלין אין גאטטעס אוגן דער מענשן גוטען .

ב א ו ר .

חסד , הטובה שיעשה איש לזולתו מחמבה ולא מפני קבלת גמול נקרית חסד , ויחסכן אל ההטבה היות תכופה בלא (דאס וויהלווואלטן) וכן הכולך בדרך היפר מחבבת הטוב שלא על מכת לקבל פרס הוא נקרא חסיד : קשרם יתכן שהוא על המעשה , שהוא ברחה לעין כל כהנוחר : כתבם יתכן על המחשבה שהיא פנימי בלב , כלומר גם מעשיך גם מחשבותיך , כלם יהיו בחסד ואמת ואז תמצא ונו' : חן עיין מה שכתב הרמ"כמן בם" כתיבת השלום על פירש ונח מצא חן : ושכל הורחת שרש שכל בקל היא לדעתי על ההצלחה המקרית שקורין בל"ח (גלוק) אבל ההצלחה המוגעת לאדם עי" מעשיו היפרים והנכונים לתכלית הוא , ויקורין לה בל"ח (געלינגן , נעדייהן) וכן הוא אומר (ז"ח י"ח) ויצלח ברי בכל אשר ישלחנו וכי מדי נאתם שכל דוד מכל עבדי שאול וייקר שמו מאוד , ר"ל כי הוא הצליח מכולם , וזה בהיות עליו רוח אלהים , ובו ידע להאריך את המלחמה על המתכונת הרחויה והמביאה לידי נצחון , והורחת בכאן הפעיל יוצאת , דהיינו ההבאה לידי הצלחה , ויהיה זה על כ" אופנים , הא" שילמוד איש לזולתו הדרך החמת להגיע לתכלית מה , וכטעם השכילך ואורך (תהלים ל"ב) , הב" כשילך האדם בעצמו בדעתו היפרה בדרכי החבמה והכיהה ומגיע על ידה אל התכלית הנכון ממנו ואז יקרא משכיל (נעדייהן דורך לייגוכט) כמו ויכי דוד בכל דרכיו משכיל (ז"ח י"ח) והמשכילים בכל חכמה (מיכיא ג') , ומעתה יש לפתור שם העצם שכל , שהוא הכח הנעשוי לעמוד בכל

בכל דבר על הדרך היסר והנכון והמביא אל התכלית המכון, (דיא פערשיינקייט יעדע זאכע זין מיהרעס רעכטן נעזיכטס פונקט זו פאסן חוכד צום נעדייהן זו ברינגן, זיין נעדייהענדיר פערשטאנד) כמו "תן לך ה" שכל ובינה (דה"א כ"ב) והתחברות אלו ב" הפסוקים שלפניו לדעתי כן הוא, אם תתחבר עם כל לבב ותתהלך אתם בדרך אחת אז תמצא חן בעיני כל ותשכיל בכל אשר תעשה. —

יואל ב"ר יהיל.

אגרת להב"ר היקר ר' בויך ליינדא בהגובר לחבות דורשי לשון עבר.

לבחורי חמד אבדת דורשי לשון עבר חיש חיש על מכונו, יהי שלום בחילו!

הסתיו עבר אשר שלח חצי עברתו בלילות קשתו על צמח אדמת ישראל, והבלוחים נהרות המליצה, והדליח כל יאורי ההגיון אשר נבצו מקדם ויון וחלב לוף דבש תחת לשון עבר — עתה עת הזמיר הגיע והלביב השליך חמודות מנגד והבריק פני תבל, ככף לבושו מחרחר בנשימות, דדולחים כתנו ריח, המה אגילי בערי ישראל מגשי מנחת חמורי ספר להעיר רוח קנאת סופרים ללגוד בני יהודה לשון כאשר יאתה להם, ולהקים נאון עדי תפארת לשוכנו הקדושה אשר נפלה מקדם זה ימים כבידים כנפול בני עמנו — והנה כאשר ינוח רחשונה עלה לתרופה רוב מבשר משמיע שלום (מה נעמו לשמע אזן!) קמנו בחורי חמד גדיכי עם הנשי עם לבקל מסילת לשון עמנו ולהרחות חבאתה לעין העמים בקעט הנפאר לנו לדבר בה בטוב בעיניכו על כל דבר מליצה חכמה ומוסר — הוחלתי לדבריכם מחרים ומשתאה עד הגיע קרי מחשבותיכם אליכו, ושון לבי טעמתי בערת דבשכם שמעתי עדיתי כשיתי, ומרוב חמותי גם הכה נוער בלבת אש התשוקה, ויחמה מזימותי לחרות עלי לוח עשתונותי כפי אשר הולידם רוח עמנו. ועתה ריחו, ערכתי לפניכם מחברת שיר מועבר לף הזה, ויבחנו דברי בכור הבחינה, וכטוב בעיניכם עשו. כבדוני כגד זקני עמי, או תחדולו, ואני לא אחדול מקיות אהב בחנן לדרוש את שלום חיש חיש אשר ידבנו לבו לב כבון להוסיף בכוד לנחות ישראל לעיני הגויס אשר לנחנו מסתופפים בצלם

בצלם עד! יערה עליהו רוח ממיך ה" ויקבץ בפזוריהו וימלא משאלותיהו כחפצם וחפץ המעט מכל , בוי עם ונלך אים ברוך ליכדך .

הטיר המזכר בתוך התגרת בדף הסמוך

ג
תולדות גדולי ישראל *)

למליצי רעי דורשי לשון עבר ופתרון ספרי הקודש ! יברככם ה" !

בעברי דרך ארץ פו"לין , מצאתי איש מבית לוי אליקום שמו , והאיש ההוא מיוחסי ירד יוסף בן שמואל הלוי (אשר הגלה עם הגולה אשר הגלה פערדינאנדום קאטאליקום מלך שפאניי"ען מארצו) וזקניו ספרו לו את אשר עשה לבני הגולה הנוי הזה , ואת אשר הרע להם על לא חמס בכפם , לא עליכם אחי ! מדי דברי בו תסמר שערות בשרי ולבי יפלג בקרבי כי אין מכאוב במכאובם מיום גלה ה" מעל אדמתם את העם אשר בחר לסגולה לו מכל העמים (ליטוערתך קויתי ה") אל אזכיר לעיניכם דבר מהתלאה אשר מצאה אותם , כי לא למסום לבבכם כתבתי אליכם את הדברים האלה , אך אתם אחי , ה" העיר אתכם לשלוח ביעקב דברי משל ומליצה , על כן אמרתי אשלח לכם גם אני על ספר המשל (אשר **) אשר בתב קודם מותו יוסף בן שמואל הלוי . כי כאיש אשר חגו תנחמנו כן ינחם המושל המת וכאיש גבור יעיר קנאה , כאשר יוכיח רשעו וסוכו , אף כי ברגע היה בינו לבין המות ומה לאמר ,

---

*) אגרת הזאת שלוחה אליהו מאיש זך הרעיון וכר לבב השלם ר" יוסף וויצנהויזן בברלין , ולביותו ספור איש גדול הלובר טוב לעמו קודם מותו על דבר גלות ספאניען , הנגמרו פה אקרי תולדת האברבנאל .

דברי המלקטים .

**) זכרוניכם ישלי אשר לנגדי חמר גביכם (איוב י"ג י"ב) לייער נאכרופט — גדענקשריפטען , שטייגרט דעכק" מעהלר .

הנה צויתי את ביתי ואת בני לאחרי , ועתה התקפו אלי רעי מתי קודי , ואנכי בריתי , ויבי כי קרבו אלינו ויען בקול גדול לאמר ה" אלהי ישראל האלהים הרועה אותי מעודי , הוא יברך אתכם וכל אשר לכם ועתה שמעו משלו וקראוהו עד תומו בגילה וברעדה עד כי התעוזמו גם השתחו ולא קם איש מתחתיו וירא כי פניהם לא היה להם עוד , ויחיל מעט לא כביר כי ידע בעל נפשו כי סבבוהו חבלי מות , ויתחזק על רגש המטה ויאמר כתר לי זעיר ואתם לו שמעוני , תקקו זאת על לבב חומר , לזכרון מלא עולם • והיה כי ישאלו בניכם מחר לאמר מה זאת ואמרתם משל אפר הוא ליוסף בן שמואל הלוי אשר עלה עם שבי הגולה מארץ שפאניען וקודש מותו כתבותו , ובעת כותבו דמה מת לנפשו • והיה כי יתלוננו בניכם , ותאמרון אשרי האיש אשר ישים גם אלהים גם המות לנגד עיניו כי אלהים הוא לבדו בשמים והמות על הארץ , ואין יתרון לאדם הק את המות הזה , כי סולם המות מוצב מרגלו ורגלו מגיע השמימה ואנכי נדק עוליים בו , וינוע ויות ויבכו כל העם בכי גדול , ויעלו אפר על ראשם ולא היה כאבל והספד כזה ליהודים מיום מת רבינו שלמה בן יצחקי , כי גם הוא היה איש תם וישר סור מרע דובר אמת בלבבו ודורש טוב כל הימים , והמושלים עמו לו משלים רבות וקראוהו הילל בן שחר , גם בן יון כי האיש הזה הגליח מאוד ביותו בן עשריס שנה הלך מדאי אל דאי גם אבין אהבו מכל בניו • ועתה הנה שלחתי לכם המשל אפר עמו כטוב בעיניכם כי ידעתי אחי אחי לקחתיהו מטעם הזקן אולי התעוכי ברוב טעמו ומהודו נתן עליו , כי על כן אם לא ימצא חן בעיניכם שלא תשלחהו כאחד הסיגים והי' לבער • לף גם זאת כי מליצי ורעי ! זכרו נא כי כשלהבת יה כן לבב המושל האהבה עזה כמות , ובשלחתו יאחוק בן , ויכבוך עיר בצורת מומה , ותקטן אז בעיניו כל מחמודיה : והחכמה היא לבדה תשקול במאזני משפט תגרע שיחו או תוסיף לו • לכן אם לא בכל דבריו דבר אליכם נכונה , כי דרשו היטב אם לא דרך מושל לו , ונשאתם לו גם בגלל הדבר הזה •

יסף ה" בעדכם , ומי יתן והיה לבבכם זה כל הימים לגמור את אשר התחלתם בו ואל תפנו ימין ושמאל דברי אוהבכם • יוסף בהרר יהודה ווינעהויזן • מבונה פייט •

משל אפר.

אהי שמעו רבתי המת.

היית שבע שמחות בנעורי, וכאשר גדלתי כן סבבוני צרות רבות לאמר אלהים ידעתם, עוד החזקתי בך על כך נפתחו לי שערי המות, לכי יוסף עודני חי, כאמו נאמנו הורי וחמי הנאמנו! ידעתי עמותכם ויוסף חולך בו עד יוסף נזקתי הנאמנו, עוד ים שכר לפעולותיכם עוד נשמתי בי, ולפני אפסי מעל לקהתכם וטובתכם לזכיר כי לא יתומו חסדי ה" וכאפיכו נפח נשמת חיים כדמותו בצלמו צלם עדי עד בלא נלאים, הכאם בית יעקב כי לא יקוב פי עליון עוד יבנה ערי יהודה עוד יקבן בשבי ישראל, עוד זכור תזכר את אשר עשה לך עמלקיתון, כא, שוא דברי המת בטח ב"ה רק חזק ואמץ וייטב לך באחריתך.

ד

תולדות הזמן יפקד מקומו.

ה

בשורת ספרים חדשים

ה ת י מ ה.

ויצאתי היום להודיע לכל אוהב ספרי העברייס וכתבי רבניהם שהביבליוטעקא הזאת היא היקרה לכל בילבליטעקי עבריות המודעות לנו, ורחוי לכל שוקד על דלת העקסענעזים (היא הכמות הבחור בתקדח) ולשוכות הקדם, לקנות לו רשימה הזאת מזטי טעמים ת) חולי תבות הביבליוטעקא הלז ביד לים כדיב אשר יפתח שער לכל בחי החכמה לדרוש בה את אשר תשאל נפשו, ואז טוב לדעת ע"י רשימה הזאת את אשר שם ואשר חיכנו שם, כ) להיות הרשימה הזאת מקור הספר הגדול הנקרא והלכם העברעהיטע ביבליוטעק אשר

אשר יפיו תנו מויס לידיעת ספרי העברייס ותולדותיהם רחוי לכל משכיל בחכמה זאת לקנות לו הרשימה הזאת, מהר טרם תחפס •

אמנם עוד זאת בשאלתי למען החכמה והוניה, להביא אם החומה בלב רווני ארן וקציניהם לקנות קבוצת הספרים הזאת, ולהביאה למקום תורה, למען תרוה בם נפש התלמידים הצמאה לדעת • ולא אליכם לחי ורעי להבי העקסענגזים ולשונות הקדם תכבי דובר, ידעתי גם ידעתי כי לא תעיז יד פלבס להוציא דבר יקר כזה מן הבית אל הפועל, לא לבבוני הפילאלאגוס שוער לעשות את הבבוד הזה אך כוונתי בבקשה זאת,

ח) אל קציני היהודים הנמצאים בימינו, ובפרט בעיר מלכות אחת ידועה, שוה חכמים ובבונים וקציני עם אשר ברבס אלהים בדעבות, ותקנן בעיניהם הדבר הזה לתת לבסף מוצא אלף קבוצת ספרים האלה להקים בישראל בית ספר בזה למען ילמדו בעריהם הדורשים חכמה מתוכו והיתה הפיבליאטעקע הזאת לבחורי ישראל אשר תבקוף בפתם להבין אמרי בינה ואשר ישקדו על דלתות הפילאלאגוס והפילאסאפיע אשר בימינו מהם בבר רבים בימינו למקור מובע חכמה ותועלת רב ואם יתרשלו שרי היהודים בדבר הזה ולא יתירו המשכיות האלה מיוסדותם

ט) אל מלכי ארן ושריהם אשים דברתי אליהם בפי שטוחות לבקש מהם למען החכמה והוהביה, ומלבד התועלת הזאת אשר זכרתי בבר ידעתי עוד תועלת לחכמת היודעותי ואחבם אשים ידי למו פי בעת, למען טעם בחוס אתי, והיו בי ישאלו חוש לדעת מחשבותי אדמוב אליו הדבור • ע"בל החכם •

ואלה דברי נדיד לבבו סופרנו מעמיק סוד הב"ח היקר ר' **זנוויל פרידלענדר**, אשר בתב לנו מעיר הנוסר בי"ו מרחשון העבר ו"ל בשובי מקאפענהאגן הלבתי דרך המבורג העיר דבתי עם ורבת המסחר, והייתי שם בחרבעה עשר יום, והתהלבתי בה לרחות בל דבר חמד הנמבא בתוכה, לא תשבע עין רואה בבל מחמדיה, בניניה וטירותיה גנותיה ופרדסיה לאין מספר, אביוניה מסביב לה עוברי אדחות ימים ויביאו מוקצה ארן ועד קצהו בל יקר וכל משכיה, רחיתי ואשתם • אך בבל אלה לא השתעשעתי בחשר שמח לבבי ותגל בבודי

כבודי בתפארת ישראל אשר רחיתי הביבליותיקי הגדולה מספרי
ל"הק אשר ביד הקנין המפורסם השלם ר" איצק בהן נר"ו .
וכבר יצתה לאור זה שנתים ימים רשימה ממנה בדפוס , שם
ימצאו ספרים מכל חכמה ומדע הן בתורה הן בפליסופיה
בתכונה , בחכמת הכוכבים , בתשבורת אשר עמנו מלספר . גם
רחיתי מספר רב ספרי מוסר ושירים וכתיבות יד לרוב אשר
עדן לא נדפסו יקרים המה למאוד . שם הייתי כחצי יום ,
וקריתי בספרים מספרים שונים שירים מבעלי נמרת בחמדים
לחזן שומעת פירושים על תנך מגדולי תרך שמם לא נודעו עד
היום , והתענגתי מזיו כבודם . והתו" ר" חיצק ה"כל הרחה
לי לברת מאת חכם דורנו המפורסם ר" משה דעסויא כי"
שהפליג מאד מיקרת הביבליותיקי הלזה , ואמר שלא כמצא
כמותה בכל מדינות תיירופא ע"כל .

ועתה הקורא הנעים ! הנח הדברים האלה לפניך , מי יתן
ויעירו בלבבך את התהבה עד שתתפץ להרחיב עוד
בנפש גדולי ועשירי עמנו להתעבר יחד לזה מהם , ולעשות
מן קבוצת ספרים הזאת דבר טוב לעמם . ומה לנו להעמיק
סוד הלא בתוך עמנו אנו יושבים העיר ברלין היא שם
לקהלי ישראל בימינו , היא מקור כל דעת וכל חכמה ופל
נדק , מאתה יצא לאור על עם ה" להאיר להם הבתיב בנלות
החשך הזה עליה כוכבת מחשבת התורן מיבעלים הנוכרת , ועליה
להרבות טוב לשה פוורה ונדחה ישראל . יהי שלום בחילה ,
ושלוה בחרמנותיה עד עולם !